

Przegląd czasopisma „Farmacja Polska” za lata 1951–1955 w aspekcie zainteresowań historia farmacji

Jadwiga Brzezińska

Adres do korespondencji: ul. Walki Młodych 29/1, 78-100 Kotobrzeg

8 stycznia 1951 r. nastąpiło nieoczekiwane uspołecznienie wszystkich aptek prywatnych w Polsce [1]. „Farmacja Polska” była w latach 50. jedynym pismem o charakterze zawodowo-naukowym, działającym od 1945 r., jako organ Naczelnej Izby Aptekarskiej. Po uspołecznieniu farmacji czasopismo wychodziło w tej samej szacie graficznej, jego wydawcą był Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, a biuro redakcji przeniesiono z ul. Długiej 16 w Warszawie na ul. Chocimską 22, gdzie mieściły się biura wydawnictwa.

Etap działalności po upaństwowieniu „Farmacji Polskiej” jest dla badacza dziejów zawodu szczególnie ważny, ponieważ odzwierciedla funkcjonowanie farmacji w nowych warunkach.

„Farmacja Polska” miała w omawianym okresie format A4, i 314–348 stron rocznie. Redaktor naczelny Edmund Szyszko musiał troszczyć się, by pismo miało zarówno charakter naukowy, jak i społeczno-zawodowy [2]. Z jednej strony musiał umożliwić kadrze naukowej druk prac ważnych dla rozwoju ich kariery naukowej, zaś z drugiej uwzględnić zainteresowania i potrzeby aptekarzy, którzy stanowili większość czytelników pisma.

Zadaniu temu starał się sprostać, stosując dwa rodzaje wielkości czcionki. Początek każdego numeru stanowiły prace naukowe (głównie z zakresu farmakognozji) oraz kilka artykułów społeczno-zawodowych, drukowanych wyraźną, dużą czcionką (zajmowały one 2/3 numeru). Końcowe 8 stron wyróżniało się bardzo drobnym drukiem. Obejmowało wiadomości z Centrali Aptek Społecznych, streszczenia z czasopism obcych, nekrologi oraz kronikę.

Obecnie, po upływie przeszło 50 lat od ukazania się poszczególnych numerów pisma, można stwierdzić, że większość prac naukowych i zawodowych stała się nieaktualna. Jednak dla badacza dziejów ważne są wartościowe prace z zakresu historii farmacji, kroniki, zagadnienia prawne oraz artykuły naświetlające

ówczesne realia życia polskich farmaceutów. Niestety dział kronikarski, zarówno z uczelni, jak i z aptek był bardzo ubogi i niepełny, np. nieliczne nekrologi, bez zdjęć, często ograniczone do kilku słów i pozbawione precyzyjnych danych (np. zmarł w końcu ub. roku) [3]. Redakcja „Farmacji Polskiej” nie miała jeszcze aparatu korespondentów terenowych, którzy by regularnie nadsyłałi informacje o wszelkich ważnych wydarzeniach, posługując się rzetelnym warsztatem historycznym.

W omawianym pięcioleciu 1951–1955 ukazało się na łamach „Farmacji Polskiej” 20 doniesień z zakresu historii farmacji. Ich autorami byli: Robert Rembieniński (1), Leszek Krówczyński (4), Witold Głowacki (2), Stanisław Proń (7), Jan Muszyński (5), Zofia Stopa (1). Najwięcej prac historycznych dostarczył ośrodek krakowski (12), potem łódzki (6), poznański (2).

Ośrodek krakowski był niezmiernie aktywny dzięki istnieniu Muzeum Aptekarstwa oraz dynamicznej osobowości działającego tam dr. Stanisława Pronia.

O wieczorach dyskusyjnych w Muzeum Historycznym Aptekarstwa Polskiego w Krakowie pisał L. Krówczyński [4]. Poruszały one tematy, których opracowanie było bardzo ważne dla historii farmacji. Sam S. Proń opublikował na łamach „Farmacji Polskiej” następujące opracowania: „Miary i wagi w Muzeum Aptekarstwa Poskiego w Krakowie”, „Dawna *Culina vulgo Laboratorium dicta* i resztki jej wyposażenia w Muzeum Aptekarstwa Polskiego w Krakowie” (3 artykuły), „*Officina sanitatis* w dawnych wiekach i niektóre pamiątki po niej w Muzeum Aptekarstwa Polskiego w Krakowie”. Dwa artykuły poświęcił Proń zagadnieniu źródeł do prac naukowych nad dziejami farmacji na bazie Ośrodka Dokumentacji Farmaceutycznej GBL w Krakowie [5–11]. Leszek Krówczyński opracował: „Wygląd aptek z XVIII i XIX w. w świetle starych inwentarzy”, „O lekach używanych w Polsce w XVII w.”, „Z dziejów ewolucji form farmaceutycznych”, a Zofia Stopa: „Historię farmakopei w Polsce”

[12–15]. W Łodzi prof. Robert Rembieliński opracował: „Udział farmaceutów w ruchach rewolucyjnych”; Jan Muszyński: „Avicenna, filozof i lekarz”, „Farmaceuci jako pionierzy farmakochemii i fitochemii”, „Dzieje uprawy roślin leczniczych”, „Początki aptekarstwa i zielarstwa na ziemiach ZSRR”, „Z dziejów nauczania farmacji”. Prof. W. Głowacki z Poznania: „Recepta krakowska z XIV w.”, „Wincenty Kowski, badacz antymonu, pierwszy polski alchemik” [16–23].

Przedstawiony wyżej dorobek naukowy z zakresu historii farmacji obejmował 5 lat przed zorganizowaniem Sekcji Historii Farmacji PTFarm, która przejęła następnie funkcję inspiratora naukowej pracy badawczej [24].

Ważne dla historii farmacji były opublikowane biografie wybitnych naukowców, profesorów, ludzi zasłużonych dla nauki i zawodu. Były to opracowania pośmiertne lub z okazji jubileuszy, a na szczególną uwagę zasługują: Wacław Strażewicz, Władysław Karaffa-Korbitt, Tadeusz Estreicher, Marcei Nencki, Adam Jurkowski, Stefan Pieńkowski, Bolesław Olszewski, Jędrzej Śniadecki, Ignacy Łukasiewicz, Henryk Rübenbauer, Ludwik Hirsfeld, Bronisław Czerwiecki, E. Biernacki, Dymitr Mendelejew, Jan Muszyński, Stanisław Krauze [25–42].

Ważne były także relacje ze zjazdów naukowych PTFarm, z Kongresu Nauki Polskiej, zebrań i działalności PTFarm (choć nieliczne), a także kronikarskie relacje z prasy krajowej dotyczące aptekarstwa [43–48].

Dla każdego badacza dziejów farmacji „Farmacja polska” stanowi podstawowe i cenne źródło informacji o wszystkich elementach działalności farmaceutów, dlatego powinniśmy zdobyć się na refleksję, jak nasza obecna prasa farmaceutyczna będzie dostrzegana za pół wieku pod kątem wiarygodności i całości kształtu spełnianych zadań dokumentacyjnych.

Otrzymano: 2008.06.09 · Zaakceptowano: 2009.05.15

Piśmiennictwo:

1. Ustawa o przejęciu aptek na własność państwa. Farm. Pol. 7: 1951, nr 1, s. 2.
2. B. Borkowski: Trzydzieści pięć roczników „Farmacji polskiej”, Farm. Pol. 36: 1980, nr 8, s. 455.
3. Wacław Stelmaszczyk: Farm. Pol. 7, 1951, nr 1, s. 17.
4. L. Krówczyński; Wieczory dyskusyjne w Muzeum Historycznym Aptekarstwa Polskiego. Farm. Pol. 8, 1952, nr 2 s. 111–114, 5 il.
5. S. Proń. Farm. Pol. 8: 1952, nr 5, s. 193, 6 il.
6. Farm. Pol. 8, 1952, nr 6, s. 229–232, 15 il.
7. Farm. Pol. 8, 1952, nr 7, s. 263–266, 11 il.
8. Farm. Pol. 8, 1952, nr 8 s. 315–317, 7 il.
9. Farm. Pol. 8: 1952, nr 11, s. 430–433, 15 il.
10. S. Proń: Dokumentacja ... op. cit., s. 259–261.
11. S. Proń: Dwa lata... op. cit., s. 107–111.

12. L. Krówczyński: Wygląd aptek z XVIII i XIX wieku w świetle starych inwentarzy. Farm. Pol. 9: 1953, nr 5, s. 131–136.
13. L. Krówczyński: O lekach używanych w Polsce w XVIII wieku. Farm. Pol. 9: 1953, nr 10, s. 254–257.
14. L. Krówczyński: Z dziejów ewolucji form farmaceutycznych. Farm. Pol. 7: 1951, nr 6, s. 136–141.
15. Z. Stopa: Historia farmakopei w Polsce. Farm. Pol. 11: 1955, nr 3, s. 59–62.
16. R. Rembieliński: Udział farmaceutów w ruchach rewolucyjnych. Farm. Pol. 7: 1951, nr 3, s. 31–34.
17. J. Muszyński: Avicenna, filozof i lekarz. Farm. Pol. 9: 1953, nr 2, s. 34–38.
18. J. Muszyński: Farmaceuci jako pionierzy farmakochemii i fitochemii. Farm. Pol. 9: 1953, nr 4, s. 97–104.
19. J. Muszyński: Dzieje uprawy roślin leczniczych. Farm. Pol. 11: 1955, nr 10, s. 247–249.
20. J. Muszyński: Początki aptekarstwa i zielarstwa na ziemiach ZSRR. Farm. Pol. 8: 1952, nr 1, s. 16–19.
21. J. Muszyński: Cele i prognozy studiów farmaceutycznych. Farm. Pol. 8: 1952, nr 6, s. 209–212.
22. W. Głowacki: Recepta krakowska z XIV wieku. Farm. Pol. 9: 1953, nr 3, s. 78–80.
23. W. Głowacki: Wincenty Kowski – badacz antymonu. Farm. Pol. 10: 1954 nr 6 s. 156–158.
24. J. Brzezińska: Pierwsze sympozja historii farmacji w okresie 1956–1998. Pamiętnik XV Sympozjum Historii Farmacji. Stargard 2006, s. 55.
25. H. Bukowiecki: Zastugi prof. dra Wacława Strażewicza w dziedzinie farmakobotaniki. Farm. Pol. 7: 1951, nr 4, s. 70–72.
26. H. Bukowiecki: Postać uczonego-farmaceuty w „Mądrych ziołach” Wojciecha Żukrowskiego. Farm. Pol. 10: 1954, nr 3, s. 84–86.
27. Zgon prof. inż. Władysława Karaffy-Korbitt. Farm. Pol. 7: 1951, nr 8, s. 218–219.
28. L. Krówczyński: prof. dr Tadeusz Estreicher. Farm. Pol. 8: 1952, nr 7, s. 266–267, port.
29. H.B.: W pięćdziesięciolecie śmierci Marcelego Nenckiego. Farm. Pol. 7: 1951, nr 12, s. 334–337, port.
30. S. Rajkowski: Prof. dr Adam Jurkowski (1885–1953). Farm. Pol. 9: 1953, nr 11, s. 282–283.
31. H. Bukowiecki: Zgon profesora dra Stefana Pieńkowskiego. Farm. Pol. 9: 1953, nr 12, s. 312–313.
32. E. Szyszko: Akademia żałobna ku czci prof. dra B. Olszewskiego. Farm. Pol. 9: 1953, nr 1, s. 22–26.
33. H. Romanowski: Jędrzej Śniadecki. Farm. Pol. 9: 1953, nr 6, s. 161–163.
34. H. Ellert: Ignacy Łada-Łukasiewicz. Farm. Pol. 9: 1953, nr 10, s. 257–259.
35. H. Ellert: Wieczór ku czci Ignacego Łukasiewicza. Farm. Pol. 9: 1953, nr 12, s. 298–299.
36. F. W. Kudrzycka-Biełozabska: Henryk Ruebenbauer (1881–1944). Farm. Pol. 10: 1954, nr 12, s. 320–321.
37. E. S.: Profesor dr Ludwik Hirsfeld. Farm. Pol. 10: 1954, nr 4, s. 115–116.
38. W. Rusiecki: Doc. mgr Bronisław Czerwiecki. Farm. Pol. 10: 1954 nr 1 s. 26–27, port.
39. J. Fabicki: W czterdziestą rocznicę śmierci prof. E. Biernackiego. Farm. Pol. 7: 1951, nr 5, s. 103–105.
40. H. Romanowski: Dymitr Iwanowicz Mendelejew (1834–1907). Farm. Pol. 10: 1954, nr 2, s. 52–54.
41. E. S.: Prof. Jan Muszyński członkiem honorowym PTF. Farm. Pol. 8: 1952, nr 7, s. 261–262.
42. E.S.: 30 lecie pracy naukowej prof. dra Stanisława Krauzego. Farm. Pol. 11: 1955, nr 2, s. 33–38.
43. E. S.: Naukowy Zjazd Farmaceutyczny w Poznaniu. Farm. Pol. 8: 1952, nr 5, s. 164–169.
44. E. S.: Farmaceutyczny Zjazd Naukowy (w Warszawie – 9.12.1950). Farm. Pol. 7: 1951, nr 1, s. 7–13.
45. P. I Kongres Nauki Polskiej (29.06–2.07.1951) Farm. Pol. 7: 1951, nr 1, s. 7–13.
46. S. Krauze: Farmaceuci w obliczu I Kongresu Nauki Polskiej. Farm. Pol. 7: 1951, nr 4, s. 54–60.
47. Walne zebranie Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (11.03.1951). Farm. Pol. 7: 1951, nr 3, s. 42–44.
48. Prasa krajowa o działalności aptek społecznych. Farm. Pol. 7: 1951, nr 3, s. 44–48.